

АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВЕН РЕЖИМ НА ФИНАНСИРАНЕТО И КОНТРОЛА В СФЕРАТА НА УВРЕЖДАНИЯТА В БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Илияна МИТЕВА¹

¹ Катедра Публичноправни науки, Пловдивски университет П.Хилендарски, Пловдив, България.
E-mail: iliqna_smile@abv.bg

JEL K23

Резюме

Ключови думи:

хора с увреждания;
публични финанси;
контрол; българско
законодателство.

Това научно изследване е свързано с финансирането и контрола в сферата на уврежданията в българското законодателство. Неговата актуалност идва от нарастващата нужда от разбиране на правната конструкция на финансирането и неговия произход в областта на уврежданията. Вниманието е насочено към произхода на средствата и начина за техния контрол съгласно специалните Закон за хората с увреждания и Закон за личната помощ, както и отделни разпоредби в други нормативни актове. Анализът е съпроводен от изводи и предложения за оптимизиране на практиката и законодателството.

© 2019 Икономически университет – Варна

Цитиране МИТЕВА, И. (2019) Административно-правен режим на финансирането и контрола в сферата на уврежданията в българското законодателство. *Известия. Списание на Икономически университет – Варна*. 63 (2). с. 127 - 140.

Въведение

С развитието на цивилизацията и по-конкретно, с напредъка на медицината, нарастват и се задълбочават едни от най-негативните тенденции в съвременното общество, а именно, възникването и трайното съществуване на разнообразни по вид увреждания, които засягат хора от различни възрастови групи. Паралелно с тези процеси на еволюция в медицината във всичките форми на проявление (като наука и практика) се появява и нуждата от качествена правна рамка в законодателствата на отделните държави, която да регулира сложните правоот-

ношения, породени от все по-нарастващата нужда от разбиране на специфичните потребности, характерни за всички видове увреждания. По тази причина се създават различни правни механизми (най-често от административен характер), които да послужат като регулатор в специфичната област на уврежданията като Закон за хората с увреждания, Закон за личната помощ, Закон за здравното осигуряване и други. В посочените законодателни актове се открива уредба и в частност на източниците на финансиране и контрола във сферата на уврежданията в българското законодателство.

Хората, и в частност тези с увреждания, са носители на юридически права и задължения от деня на своето раждане до края на целия си живот и съответно са овластени да ги упражняват след настъпването на определени предпоставки, които по естеството си са от биологичен, физически, умствен, волеви характер (Петрова, 2009, с. 116). От гледна точка на правовия ред, хората с увреждания са субекти на правото. Субектът, според Ташев (2010), представлява отделната човешка личност или друго емпирично единство (от хора, дейност или имущество), на които правният ред признава правото да участват в правния живот.

Актуалността на труда се обуславя от факта, че въпросите, свързани с административно-правния режим на финансирането и контрола в сферата на уврежданията в българското законодателство са с изключителна практическа значимост. С такава насоченост са поради факта, че областите на подкрепа за хората с увреждания (здравеопазване, образование, заетост, жилищно осигуряване, достъпна среда в урбанизираните територии и обществените сгради, транспорт, култура, спорт, личен живот, обществен и политически живот, правосъдие и други области) се нуждаят от финансиране, както и от контрол от съответните законодателно определени органи, които да следят за целенасоченото разходване на средствата.

Целта на настоящата статия е да се открият основните източници на финансиране в сферата на уврежданията, предвидени в съответните отделни нормативни актове, както и контрола, оказван от определените за това органи.

Обект на изследване е нормативната уредба, свързана с финансирането и контрола в областта на уврежданията.

Предмет на изследване са специфичните области, които са предназначени за приобщаването на лицата с увреждания към социално-икономическия живот, нуждаещи се от финансиране и правилно разходване на отпуснатите средства, като за целта се прави историко-правен анализ на финансирането и контрола в сферата на уврежданията, определя се значението на основните понятия и се извеждат основните източници на финансиране в действащата нормативна база, както и се анализира контролът, целящ предотвратяване на грешки.

Методологичната основа на изследването е свързана с използването на разнообразни методи като: сравнителноправен, историко-правен, анализ и синтез.

1. Историко-правен анализ на уредбата относно финансирането и контрола в българското законодателство

В следващите редове ще се разгледа развитието на правната уредба относно административно-правния режим на финансирането и контрола в българското законодателство с оглед на по-качествения анализ на действащата нормативна база.

Конституцията на Република България (КРБ), която е още действаща към настоящия момент, в отделни разпоредби урежда материята относно финансирането. Самата законодателна функция на Народното събрание, прогласена в чл. 62, ал. 1 от Конституцията е важна с оглед на приемането на отделните закони, в които съществуват механизмите за финансиране и контрол в областта на уврежданията. Според професор Друмева „Законодателната дейност е правотворческа дейност. Тя е най-важната от всички функции по осъществяване на държавната власт, главният канал, по който се въздейства върху социалния живот чрез механизма на правно регулиране.“ (Друмева, 2018, с. 379). Народното събрание е единствен орган на законодателната власт. Неговите законодателни правомощия не могат да бъдат делегирани на други държавни органи (Киселова, 2017). Едно от основните правомощия на Народното събрание е ежегодният контрол върху бюджета на държавата. В чл. 84, ал. 2 от КРБ се предвижда Народното събрание да приема държавния бюджет, тоест се наблюдава, как един проект за държавния бюджет след възможни обсъждания и изменения се превръща във закон за държавния бюджет за календарната година.

От своя страна, на Министерския съвет като орган на изпълнителната власт, е възложено ръководното правомощие по изпълнението на държавния бюджет за съответната година (чл. 106 от КРБ). Той е централен колегиален орган на изпълнителната власт с обща компетентност (Митева, 2018).

За общините Конституцията предвижда да имат самостоятелен бюджет, което е гаранция и условие за местно самоуправление. Постоянните финансови източници на общината се определят със закон (чл. 141, ал. 1 и ал. 2 КРБ). Интересът в настоящата статия е насочен и към Закона за публичните финанси, който урежда съставянето, приемането, изпълнението и отчитането на общинските бюджети. С неговото приемане се отмениха Законът за устройство на държавния бюджет и Законът за общинските бюджети.

През 1995 г. се приема първият специален закон в материята на уврежданията, а именно Закона за защита, рехабилитация и социална интеграция на инвалидите (отм.), в който правната уредба на финансирането е била уредена в глава трета и по-конкретно в раздел първи. В него са се предвиждали няколко начина на финансирането на дейностите – чрез държавния бюджет, чрез общинските бюджети, чрез фонд „Рехабилитация и социална интеграция“, както и чрез други източници, като изброяването е било неизчерпателно. Фонд „Рехабилитация и социална интеграция“ е създаден към Министерството на труда и социалната политика. Регламентирано е било, фондът да е юридическо лице на извънбюджетна приходно-разходна сметка със седалище в София, което означава, че фондът не получава финансирането си директно от републиканския бюджет, а че средствата, предназначени за него, се прикрепят като част от бюджета на Министерството на труда и социалната политика, който след това ги трансферира към фонда. Фондът, според Балабанова (2018) представлява имущество, насочено към постигане на определена публична, обществена цел. Формира се на принципа на фондацията, т.е. няма членски състав и обикновено възниква по нормативен път. Средствата по фонд „Рехабилитация и социална интеграция“ се набирали от целева ежегодна субсидия от държавния бюджет в определен размер, събрани суми от глоби, приходи от мероприятия, организирани с цел подпомагане на рехабилитацията и социалната интеграция на инвалидите - извънредни тиражи на лотарии и на спортния тотализатор, благотворителни представления и спортни прояви, базири и други социални дейности, доброволни вноски, дарения и завещания от български и чуждестранни граждани и юридически лица, лихви по сметка на фонда, както и други източници. Остатъкът по сметката на фонд „Рехабилитация и социална интеграция“ преминавала като наличност за следващата бюджетна година и се използвала по предназначение. Национално представените организации на инвалиди и организации за инвалиди имали право на субсидии от държавния бюджет при условия и по ред, определени в Правилника за прилагане на закона за защита, рехабилитация и социална интеграция на инвалидите (отм.).

Правоприемникът на Закона за защита, рехабилитация и социална интеграция на инвалидите (отм.) бил влезлия в сила през 2005 г. – Закон за интеграция на хората с увреждания (отм.). Той е бил административен закон, като един от аргументите за това са предвидените механизми за обжалване по административен ред (например заповедта за заличаването на регистрацията на лицата, които са осъществявали дейности по предоставяне и ремонт на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия за хора с увреждания се обжалва по Административнопроцесуалния кодекс).

Материята относно финансирането на дейностите по Закона за интеграция на хората с увреждания (отм.) е била обособена в глава пета от него. Финансирането на дейностите се извършвало по няколко начина – чрез държавния бюджет, чрез общинския бюджет, чрез национални и международни програми, дарения от местни и чуждестранни физически и юридически лица, както и от други източници. Забелязва се пропуск от страна на законодателя в отменения вече нормативен акт относно неспоменаването на финансирането със средства от Европейския съюз, при условие, че България е страна членка от началото на 2007 г., а законът е отменен едва с влизането в сила на Закон за хората с увреждания през 2019. Агенцията за хората с увреждания е била администратор на собствени приходи от мероприятия и дейности, като извънредни и специализирани тиражи на Държавната парично-предметна лотария и на Българския спортен тотализатор, благотворителни и спортни прояви, доброволни вноски, дарения и завещания от местни или чуждестранни физически и юридически лица, от глоби по този закон, както и от други източници. Национално представителните организации на и за хората с увреждания имали право на субсидия от държавния бюджет при условия и по ред, определени с Правилник за прилагане на закона за интеграция на хората с увреждания.

Правоприемникът на Закона за интеграция на хората с увреждания (отм.) е Законът за хората с увреждания, влязъл в сила на 01.01.2019 г. По своята същност той е административен закон и ще бъде разгледан относно финансирането по нататък в настоящата статия. Преди това ще се разгледат основните правни понятия, свързани с финансирането и контрола в сферата на уврежданията.

2. Правни понятия, свързани с финансирането и контрола в сферата на уврежданията

Изясняването на основния понятиен апарат, свързан с административно-правния режим на финансирането и контрола в сферата на уврежданията, спомага за по-всеобхватното разбиране на тематиката. Именно затова ще се разгледат понятията като „хора с увреждания“, „хора с трайни увреждания“, „лица със затруднения в придвижването“, „публични финанси“, „контрол“.

Конвенцията за правата на хората с увреждания е ратифицирана, обнародвана и влязла в сила за Република България през 2012 г. Нейното приемане е знак, че международната общност и в частност националното общество е готово да преодолее налаганото в продължение на хилядолетия разбиране за лицата с увреждания като „обект на грижи“ и ще ги възприеме като „субекти“ с равни права. Съгласно чл. 1 от Конвенцията за правата на хората с увреждания, хората

с увреждания са лица с трайна физическа, психическа, интелектуална и сетивна недостатъчност, която при взаимодействие с обкръжаващата ги среда би могла да възпрепятства тяхното пълноценно и ефективно участие в обществото равноправно с останалите (Митева, 2018; Митева 2017). В Закона за хората с увреждания, в сила от 01.01.2019 г., българския нормотворец имплементира ратифицираната, обнародвана и влязла в сила за България – Конвенция за правата на хората с увреждания. До приемането на Закона за хората с увреждания, терминът „хора с увреждания“ е бил легално закрепен само в чл. 1 от Конвенцията за правата на хората с увреждания. А сега понятието намираме в § 1, т. 1 от ЗХУ.

В § 1, т. 2 и т. 12 от Закона за хората с увреждания намираме още две легално закрепени дефиниции, а именно за „хора с трайни увреждания“ и „лица със затруднения в придвижването“. Хора с трайни увреждания са лица с трайна физическа, психическа, интелектуална и сетивна недостатъчност, която при взаимодействие с обкръжаващата ги среда би могла да възпрепятства тяхното пълноценно и ефективно участие в обществения живот, и на които медицинската експертиза е установила вид и степен на увреждане 50 и над 50 на сто. А лица със затруднения в придвижването са лица, които имат трайно оформен дефицит на стоежа, придвижването и издръжливостта.

Финансите са не само основите на държавата, но и двигател на икономиката, т.е. на общественото развитие. Публичните финанси са средство за осъществяването на публичния интерес (Стоянов, 2013, с. 25-26).

Административният контрол (Лазаров, 2007) (Дерменджиев, Костов, Хрусанов, 2012) (Къндева, 2007) (Илиева, 2018) в съвременната държава е неразделна част от административната, изпълнителната дейност. Административният контрол прониква във всички звена на държавния управленски апарат, засяга всички техни прояви и начинания и наблюдава цялата материално-техническа база, необходима за тяхната работа. Той е гаранция за изпълнението на издаваните от административните органи управленски решения и е средство за проверка на тяхното качество с оглед установените критерии и стандарти на държавното управление (Дерменджиев, Костов, Хрусанов, 2012, с. 259). Принципно системите на административния процес в света въвеждат два вида административен контрол – вътрешен (осъществяван от горестоящ орган) и външен (осъществяван от специализиран висшестоящ орган) (Зиновиева, 2009).

Финансовият контрол е дейност, която съдейства за правилното, успешното и срочното изпълнение на правните норми. Изпълнението трябва да се схваща като дейност по прилагане на цялото законодателство. Законът за сметната палата съдържа легално определение – финансов контрол е всяка форма на конт-

рол, свързана с управлението на публични средства и дейности, осъществявана чрез специализирани правомощия и процедури, включително бюджетен контрол, финансов инспекционен контрол, данъчен контрол, митнически контрол и други подобни (§ 1, т. 11 ДР – ЗСП). В правната доктрина се приема, че финансовият контрол е специализиран административен контрол (Стоянов, 2013, с. 184-185).

След разглеждането на основните правни понятия, ще се представи административно-правният режим на финансирането и контрола в сферата на уврежданията в българското законодателство.

3. Финансиране и контрол в актуалното законодателство на Република България

В специалното законодателство за хората с увреждания се урежда материята за финансирането и контрола и по-конкретно в Закона за хората с увреждания и Закона за личната помощ. И двата нормативни акта влязоха в сила на 01.01.2019 г. Прави впечатление, че в Закона за хората с увреждания материята за финансирането е отделена в глава шеста, докато в Закона за личната помощ тя се обособява в глава седма, а в глава осма се отделя внимание и на контрола.

Според мен е необходимо в глава седма от Закона за хората с увреждания българският законодател да промени наименованието „Административнонаказателни разпоредби“, като добави думата „Контрол“ и главата се преименува на „Контрол и административнонаказателна отговорност“, както това е направено съответно в глава осма на Закона за социалното подпомагане и глава трета на Закона за семейните помощи за деца. От своя страна, нормотворецът е нужно да добави и съответните разпоредби относно органа или органите, които ще упражняват контрол. Като, според мен, цялостен контрол по спазването на Закона за хората с увреждания ще упражнява министърът на труда и социалната политика. Аргумент за това черпя от § 27 от ЗХУ, където се предвижда, че той отговаря за изпълнението на закона.

С чл. 93, т. 1 от ЗХУ се предвижда, финансирането на дейностите в полза на хората с увреждания да се извършва на първо място със средства от държавния бюджет. Държавният бюджет е важно звено на националната икономическа политика. Той отразява движението на основните парични потоци и предопределя авторитета на правителството, просперитета на фирмите и самочувствието на хората (Стоянов, 2013, с. 283).

Финансирането на дейностите от полза за лицата с увреждания се извършва още със средства от бюджетите на общините. Важно е да се спомене разпо-

редбата на чл. 14 от Закона за местното самоуправление и местната администрация, която предвижда, че общината има самостоятелен общински бюджет. Общинският съвет е този, който приема бюджета на общината извън държавния, като това става на основата на собствени приходоизточници и субсидии от държавата, разпределяни между общините по критерии, определени със Закона за публичните финанси. Според Сивков (2003) съществуването на самостоятелен бюджет на общината е една гаранция и условие за местно самоуправление. Бюджетът е важен и незаменим инструмент за изпълнението на програмите. Самостоятелността на общините е невъзможна без наличие на собствени финансови средства (Илиев, 2018).

Финансирането се извършва още и със средства от национални проекти и програми, Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) и проекти и програми, финансирани от други международни финансови институции и донори.

Пример за национални програми са „Асистенти на хора с увреждания“, „Национална програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания“, като те се финансират със средства от държавния бюджет. Пример за проект е „Заедно за нашето бъдеще“.

Според мен по определените национални програми и най-вече при реализацията на съответните проекти е необходимо да бъдат законово създадени органи извън системата на държавно управление, които да упражняват контрол по разходването на средствата, като целта е да се избегнат порочните практики при неправомерни нарушения. Тези органи е нужно още да притежават и съответното образование.

Координация в областта на управлението и контрола на публичните отношения, възникващи в системата на публичните средства от ЕСИФ, бе постигната чрез приемането на Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове (ЗУСЕСИФ). По смисъла на този закон средствата от ЕСИФ са средства от Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство, предоставени по програми на Република България, както и предвиденото в програмите национално съфинансиране. Тези отношения възникват въз основа на два различни института на административното право: административния договор, като основна форма при предоставянето на БФП, и индивидуалния административен акт, въз основа на който се определят финансовите корекции. В центъра на системата на публичните средства от ЕС стоят европейският и националният бюджет. Ето защо

административните органи в системата действат в условията на обвързана компетентност (Михайлова-Големинова, 2018), като размерът на финансирането, което една страна-членка получава от европейските фондове, зависи от критерии като БВП, население и площ (Кънева, 2018) (Валериева, 2012).

Финансирането става и чрез дарения от местни и чуждестранни физически и юридически лица. Чл. 225, ал. 1 от ЗЗД определя дарението като договор, с който „дарителят отстъпва веднага и безвъзмездно нещо на дарения, който го приема“ (Кожухаров, 2002, с. 149). Предвижда се финансирането да е със средства и от други източници.

Агенцията за хората с увреждания има средства, които се разходват за реализиране на дейностите, заложен в националната програма за заетост на хората с увреждания. Държавата подпомага финансово дейности на организациите на и за хората с увреждания с призната национална представителност чрез субсидия от държавния бюджет, като контрол по тях се упражнява от Министерството на труда и социалната политика по ред, определен с Правилника за прилагането на закона за хората с увреждания. Юридическите лица с нестопанска цел, осъществяващи дейности в обществена полза в областта на правата за хората с увреждания, имат право да кандидатстват за осигуряване от държавния бюджет на финансова подкрепа на проекти по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел. Това е добър законодателен подход, тъй като в България съществуват много организации с нестопанска цел, осъществяващи дейности в обществена полза за хората с увреждания (като например сдружение „Дружество на хора с увреждания – Кураж“, сдружение „Шанс за хора с увреждания“).

В проекта за Правилник за прилагането на закона за хората с увреждания¹ се предвижда, средствата за финансиране на национално представителните организации на и за хора с увреждания да се предоставят от министъра на финансите, който е централен едноличен орган на изпълнителната власт, ръководещ, координиращ и контролиращ държавната политика в областта на публичните финанси, като се спазват принципите на обективност, прозрачност и безпристрастност и тези средства се изразходват за осъществяване на дейностите в обществена полза в областта на правата на хората с увреждания с цел тяхното социално приобщаване. Национално представителните организации на и за хората с увреждания правят предложения за субсидии и други текущи трансфери, като представят доклад и разчет пред Министерството на финансите, съгласно бюджетни насоки и срокове, определени от министъра на финансите, след съгласуване с министъра на труда и социалната политика, за допустимостта на разходите и тяхната целесъобразност. Предвижда се императивна забрана средствата за

финансиране на национално представителните организации на и за хора с увреждания да се използват за икономически или инвестиционни дейности. Законодателният подход е правилен, тъй като това са най-често организации с нестопанска цел, осъществяващи дейност в обществена полза, а самото понятие „обществена полза“ изключва частния интерес. Национално представителните организации на и за хора с увреждания, които получават субсидии и други текущи трансфери, представят в Министерството на финансите, Министерството на труда и социалната политика и в Сметната палата тримесечен отчет и доклад за изразходването на получените от държавния бюджет субсидии. Национално представителните организации на и за хора с увреждания публикуват тримесечните си отчети на интернет страниците си, в срок не по-късно от десет дена от крайния срок за тяхното представяне. Министърът на финансите, като контролиращ орган издава методически насоки по елементите на финансовото управление и изразходването на субсидиите, предоставени на национално представителните организации на и за хора с увреждания.

В проекта се предвижда още министърът на труда и социалната политика да упражнява контрол върху целесъобразността и законосъобразността на дейностите в подкрепа на социалното приобщаване на хората с увреждания и разходваните за целта средства от национално представителните организации на и за хора с увреждания. Контролът ще се осъществява за всяко тримесечие от специално създадена комисия, определена със заповед на министъра на труда и социалната политика. На комисията се дават определени правомощия. Тя може да изисква от съответната организация да представи допълнителна информация, свързана с изразходваните средства и реализираните дейности, и да организира извършването на проверки на място, когато това се налага. Комисията е оправомощена да представя на министъра на труда и социалната политика протокол за резултатите от проверката и да дава становище. Уредено е, при констатирани нарушения в изпълнение на субсидираните дейности или при неизпълнение, Министерството на труда и социалната политика да уведомява Министерството на финансите за предприемане на действия за преустановяване на субсидирането и за събиране на съответните държавни вземания.

В Закона за личната помощ, личната помощ се финансира със средства от държавния бюджет, чрез бюджета на Министерството на труда и социалната политика, дарения, завещания, спонсорства, предоставени от физически или юридически лица, Европейските структурни и инвестиционни фондове, проекти и програми, финансирани от други международни финансови институции и донори, както и други източници.

Интерес представлява Европейският социален фонд (Борисов, 2015, с. 265), (Рангелова, 2008), който е част от ЕСИФ. В областта на социалната политика той е основният финансов механизъм на Европейския съюз, подпомагащ изпълнението на приоритетите на основните стратегии и програми (Рангелова, 2012).

Личната помощ отделно може да се финансира и със средства от бюджетите на общините по решение на съответния общински съвет. Средствата за финансирането на личната помощ се превеждат от Агенцията за социално подпомагане на кмета на общината, като последният представя в Агенцията финансов отчет за изразходваните средства по ползватели на лична помощ.

По Закона за личната помощ, министърът на труда и социалната политика упражнява контрол за изпълнението. Кметовете на общини и доставчиците на лична помощ упражняват контрол относно предоставянето на личната помощ. В изпълнение на контролните си правомощия изпълнителният директор на Агенцията за социално подпомагане оправомощава длъжностни лица, които извършват проверки, посещават без ограничение териториалните структури и доставчиците на лична помощ и изискват обяснения, документи, справки и сведения за всеки ползвател на лична помощ, получават от ползвателя на лична помощ, упълномощеното от него лице или лицето по чл. 8, ал. 2 необходимата информация за получаваната лична помощ, дават задължителни предписания, съставят актове за установяване на административни нарушения.

Според мен, към глава осма от Закона за личната помощ, озаглавена „Контрол“ трябва да се добави и административнонаказателната отговорност, тъй като в самата нея са предвидени разпоредби за такъв вид отговорност.

Отделни разпоредби относно финансирането и контрола се намират и в други нормативни актове. Така например в чл. 72, ал. 2 от Закона за здравето осигуряване, контролът по изпълнение на договорите с НЗОК за оказване на медицинска и или дентална помощ се осъществява чрез проверки, извършени от длъжностни лица – служители на НЗОК, определени със заповед на управителя на НЗОК или от оправомощено от него длъжностно лице, и от длъжностни лица от РЗОК – контрольори. Управителят на НЗОК или оправомощено от него длъжностно лице може със заповед да разпорежи извършване на проверка от контрольори от РЗОК с участието на служители на НЗОК. Тези органи имат право да извършват проверки за спазване на изискванията за помощни средства, приспособления и съоръжения за хората с увреждания, заплащани от НЗОК, включително и на утвърдените фармако-терапевтични ръководства (чл. 73, ал. 1, т. 13 от ЗЗО). Лицата, осъществяващи дейности по предоставяне и ремонт на

помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия за хора с увреждания, регистрирани като търговци и вписани в регистъра на лицата, осъществяващи дейности по предоставяне и ремонт на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия за хората с увреждания, са длъжни да осигурят достъп на горепосочените длъжностни лица до помещението, в които се изпълнява дейността по сключения договор, съответно се съхраняват документи, помощни средства, приспособления и съоръжения за хората с увреждания при спазване на здравните изисквания. Лицата са длъжни да представят на длъжностните лица исканите от тях описи, справки, сведения, декларации, обяснения, рекапитулации и други документи и информация, както и да оказват съдействие при изпълнението на служебните им задължения.

В чл. 93 от Закона за държавния бюджет на Република България за 2019 г. се предвижда, първостепенните разпоредители с бюджет да определят в рамките на утвърдените с този закон капиталови разходи по бюджетите им за 2019 г. средства за реализиране на енергоспестяващи мерки и за реализиране на мерки за осигуряване на достъпна архитектурна среда за хората с увреждания, при условие че те не са изпълнени до края на 2018 г.

Заклучение

В българското законодателство са регламентирани редица начини на финансиране и контрол в сферата на уврежданията. Но е от изключително значение да се осигурят ефективни и добре работещи механизми, финансирането да обхване всички дейности (здравеопазване, образование и други), касаещи хората с увреждания. Също така е нужно, контролът да бъде стриктно упражняван. Ето защо, *de lege ferenda*, е необходимо в глава седма от Закона за хората с увреждания да се измени наименованието на „Контрол и административнонаказателна отговорност“, като се добавят и съответните разпоредби относно контрола, упражняван от определените за това органи (като например Министърът на труда и социалната политика да упражнява цялостен контрол по ЗХУ).

Авторът счита и че по определените национални програми, и най-вече при реализацията на съответните проекти, е необходимо да бъдат законово създадени органи извън системата на държавно управление, които да упражняват контрол по разходването на средствата, като целта е да се избегнат порочните практики при неправомерни нарушения. Тези органи е нужно още да притежават и съответното образование.

Авторът счита, че е нужно към глава осма от Закона за личната помощ, озаглавена „Контрол“ да се добави и понятието „административнонаказателната

отговорност“, тъй като в самата глава са предвидени разпоредби за такъв вид отговорност.

Бележка

¹ Проектът за правилник за прилагането на закона за хората с увреждания е публикуван на <https://www.mlsp.government.bg/index.php?section=CONTENT&I=230&lang>

Литература

1. БАЛАБАНОВА, Хр., 2018. Публични фондове – обща характеристика. *Икономически и социални алтернативи (1)*, с. 103.
2. БОРИСОВ, О., 2015. *Право на Европейския съюз*. Нова звезда
3. ВАЛЕРИЕВА, Г., 2012. Правомощия на Европейската комисия при отпускането на държавна помощ. *DE JURE (2)*, т. 3.
4. ДЕРМЕНДЖИЕВ, И., КОСТОВ, Д., ХРУСАНОВ, Д., 2012. *Административно право на Република България*. Сиби.
5. ДРУМЕВА, Е., 2018. *Конституционно право*. Сиела.
6. ЗИНОВИЕВА, Д., 2009. *Дискусионни тези в административното право и процес*. Сиела.
7. ИЛИЕВА, А., 2018. *Контролът в здравеопазването*. Сиела.
8. ИЛИЕВ, И., 2018. Програмно бюджетиране и управление на бюджета на местно ниво. *Научни трудове на УНСС (4)*, с. 173.
9. КИСЕЛОВА, Н., 2017. Конституционни функции на народното събрание. *DE JURE (2)*, с. 152.
10. КОЖУХАРОВ, Ал., 2002. *Облигационно право. Отделни видове облигационни отношения*. Юрис прес.
11. КЪНДЕВА, Е., 2007. *Публична администрация*. Сиела.
12. КЪНЕВА, А., 2018. Сравнителен анализ на усвояването на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове в страните-членки на Европейския съюз през програмен период 2014-2020. *Икономически и социални алтернативи (4)*, с. 87.
13. ЛАЗАРОВ, К., 2007. *Административно право*. Феня.
14. МИТЕВА, И., 2017. Правото на труд на хората с увреждания в българското законодателство. Агенция за хората с увреждания – статут и правомощия. *Норма (9)*, с. 43.
15. МИТЕВА, И., 2018. Правен режим на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания в българското законодателство. *Общество и право (9)*, с. 59.

16. МИТЕВА, И., 2018. Органи на управление в сферата на уврежданията в законодателството на Република България. *Studia Iuris* (2), с. 81.
17. МИХАЙЛОВА-ГОЛЕМИНОВА, С., 2018. Финансови корекции по проекти, съфинансирани от ЕСИФ. *Икономически и социални алтернативи* (2), с. 88.
18. РАНГЕЛОВА, Е., 2008. Европейският социален фонд в България. *Съвременно право* (5), с. 48.
19. СИВКОВ, Цв., 2003. Защита на правата и интересите на общините по административен ред. *Съвременно право* (2), с. 19.
20. ТАШЕВ, Р., 2010. *Обща теория на правото*. Соби.

**ADMINISTRATIVE-LEGAL REGIME OF FINANCING
AND CONTROL IN THE AREA OF DISABILITY IN BULGARIAN LAW**

Iliyana MITEVA

Abstract

This scientific study is dedicated to the financing and control of disability in Bulgarian law. Its actuality is related to the growing need to understand the legal construction of funding and its origin in the field of disability. The attention is focused on the origin of the funds and the way of their control under the Special people with disabilities act and the personal assistance act as well as separate provisions in other legal acts. The analysis is accompanied by conclusions and suggestions for optimizing practice and legislation.

Key words: *people with disabilities, public finances, control, bulgarian law.*